

A HUNGARIKA-KUTATÁS AKTUÁLIS KÉRDÉSEI

KOVÁCS Ilona

Budapest, Országos Széchényi Könyvtár

Szeretettel köszöntöm a Külföldi hungarika-gyűjtés- és feltárás témakörében munkálkodó szekció résztvevőit. A külföldi magyar könyvtárosokkal immár negyedszer találkozunk, s a hungarika kérdés minden alkalommal központi helyet foglalt el a tanácskozás programjában, sőt a legutóbbi három alkalommal önálló szekcióban foglalkoztunk, illetve foglalkozunk a témával. Nem véletlen ez, hiszen közös szakmai munkánk egyik súlyponti kérdése a hungarika-kutatás.

A hungarika-kutatás jelentősége a múltban és jelentősége ma

A múltban a nemzeti történetírás kezdetén és a nemzeti kultúra ismérveinek megőrkítésére törekvő szándék a kor gyűjtőit, közöttük a legjelesebbet, Széchényi Ferencet a könyvtári hungarikumok felkutatására, megőrzésére és regisztrálására. A modell forrása kétségtelenül a külső környezet, az európai tudományos világ, a szándék, a hajtóerő azonban belülről fakadt, alapvetően az önismeret igénye volt.

Ennek a gyűjtő és feltáró munkának a forrásanyagából táplálkoztak az egyes nemzeti tudományágak, a történelem, irodalomtudomány, nyelvészet, néprajz, stb., amelyek e kultúra egyes ismérveinek mélyre ható elemzésére törekedtek.

A századforduló és a 20. század történelmi eseményei a migrációs folyamatok és a határváltozások következtében tágult a nemzeti kultúra fogalma, egyre nagyobb súllyal esett latba az ország határain kívül élő magyarság történelmének és kultúrájának kutatása, s így megnőtt a körükben keletkezett dokumentumok, azaz külföldi hungarikumok jelentősége is. Módosult a kutatási igény, s módosultak a kutatást motiváló erők is. Új szempontként jelentkezett a magyarságra vonatkozó ismeretek összefoglalásának igénye. A két világháború között Magyarországon (Pécs: Kisebbségi Intézet, 1928; Államtudományi Intézet, 1926; Pázmány Péter Tudományegyetem Kisebbségi Intézete, 1932; Teleki Intézet, 1941) és külföldön (Berlin: Magyar Tudományos Intézet, 1920 és Collegium Hungaricum-ok Bécsben, Rómában Zürich-ben és Párizsban) megindult egy interdiszciplináris keretbe foglalva a magyarságtudomány, illetve hungarológia megalapozása, amely a különböző tudományágak eredményeit a magunk számára is hozzáférhetővé kívánta tenni.

Az önismeretre törekvés összekapcsolódott a világ tájékoztatásának igényével. Ez a kettős cél, a megőrkítés és tájékoztatás változó intenzitással élt tovább.

A 2. világháborút követően az összefoglaló, a hungarológiai kutatásoknak keretet adó intézményrendszer megszűnt. A kutatás a szaktudományok keretein belül folyt, az átfogó teljességre törekvés tulajdonképpen a magyar vonatkozású, azaz a hungarika dokumentumok gyűjtésében és feltárásában, a Széchényi Könyvtár programjában nyilvánult meg töretlenül.

Az 1970-es évektől éledt újra a hungarológia ill. magyarságtudomány kutatása és fejlődik ismét annak intézmény rendszere (Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság, Magyarságkutató Intézet, külföldi Hungarológiai Központok, Hamburgban, Helsinkiben, Párizsban, Rómában, Újvidéken, Ungváron stb.) Ezzel együtt ismét előtérbe került a kutatást támogató forrásfeltáró és tájékoztatási kiadványok iránti igény.

Az 1990-es évek változásai ezt a tendenciát tovább fokozták. Új programok és új intézmények szerveződtek. (Pl. Somorjai Bibliotheca Hungarica stb.)

Ma már a fő hangsúly a kutatás információ ellátására esik, legyen az az igény hazai, külföldi magyar, vagy a tudományos világ egészének érdeklődése.

Hagyományos módon, nyomtatott formában és számítógéppel, illetve gépi adathordozón egyre több tájékoztatási eszköz születik, egyre intenzívebb munka folyik határon innen és határon túl.

Eljött az áttekintés és a szorosabb kapcsolatok kialakulásának ideje. Ezt szolgálja a mai tanácskozás is.

És mérlegelendő az ismeretek összegezésének és a programkészítés lehetősége, s ehhez kapcsolódva a megvalósításhoz szükséges erőforrások megkeresése.

Milyen feladatok előtt áll ma tehát a hungarika-kutatás?

A lehető legnagyobb gondot kell fordítani a múltban létrejött és a ma is folyamatosan keletkező dokumentumok összegyűjtésére és feltárására, mint az információ forrására.

Szorgalmazni kell a hungarika gyűjtemények és a rejtett értékek minél szélesebb körű feltérképezését és feltárását.

Törekedni kell arra, hogy a hungarika tájékoztatás területén is létrejöjjön a korszerű tájékoztatás eszközeinek minél korszerűbb rendszere.

Meg kell teremteni a kapcsolattartásnak, az ismeretek tovább hagyományozásának szervezeti kereteit és fórumait.

Teendők a hungarika-kutatás feladatainak megvalósítása érdekében

Szükséges tehát:

- a hungarika-kutatások áttekintésére és egy lehetséges program kidolgozására szervezeti keret (Hungarika Bizottság) újra életre hívása;
- az elméleti, módszertani, történeti stb. ismeretek összegezésére egy kézikönyv szerkesztése;
- a folyamatos tájékoztatás és kapcsolattartás érdekében egy Hungarika Hírlevél közreadása;

- a hálózatokon fellelhető hungarika információk összekapcsolása, egy a HUNGARIKA WWW létrehozása.